

Horváth Csaba

És szenvedett Poncius Pilátus alatt

Petroniusz, a helytartó szolgája sietve haladt a palota kőfolyosóján. Arca izzadságtól fénylett, kissé kimerülten és fáradtan lépett be a helytartóhoz.

— Hégemon — köszöntötte Poncius Pilátust, aki éppen karosszékében ült és jól táplált kutyáját simogatta. Arca merev és gondterhelt volt. Még mindig az a Jehosua nevű zsidó járt az eszébe, akit a minap halálra ítélt, a nép kívánságára.

— Mit akarsz, Petroniusz? — kérdezte fásultan, de igyekezett megőrizni helytartói mivoltát. Petroniusz így is kiérezte hangjából az izgatottságot, bizonytalanságot, de nem tulajdonított neki nagy jelentőséget, megszokta már, hogy a fontos emberek is kifáradhatnak.

— Hégemon, jelentem, most feszítették meg ezt a Jehosua nevű zsidót, akit a minap halálra ítéltél.

Pilátus összerendezte a szavak hallatán, s keze megállapodott a kutya nyakán. Nem esett nehezére, hogy felidézze annak a zsidónak a képét, mert folyton előtte lebegett. Ilyet még sohasem tapasztalt, pedig már több tucat ember állt előtte azon a bizonyos kőlapon. Ez nyugtalanította most leginkább. Furcsának tűnt neki Petroniusz szava: „akit a minap halálra ítéltél”. Miért vádol engem ez az ember, hiszen nem én akartam, hanem a nép?! s most haragra Petroniuszról a népre irányult. Összeszorított állkapcsa között szitkozódott: — Ezek a metélt-farkúak mindig kitalálnak valamit, hogy bosszantsanak. Úgy hiányzott nekem ez a tartomány, mint egy fekély a hátsó felemre.

— Rendben van, Petroniusz, elmehetsz — küldte el a szolgát. Még hallotta lépteit a kövezeten, majd mély lélegzetet vett, felállt a trónusról, és nyugtalan járkálásba kezdett. Megállt az ablak előtt és elnézte a poros utcákat, a kereskedők, vámszedők, koldusok és mihaszna léhűtők visszatartó zsvaját. Egyáltalán nem gyönyörködött Jerusalaím képében. Fogolynak érezte magát. Néhány órája ítélt és máris úgy érzi, hamarosan rajta ítélnék. Lelkiismerete egyre nyugtalanabb lett, valahányszor kimondta ezt a szót: Jehosua.

Kutyájára nézett, amely jóllakottan hevert a trón mellett, gondtalanul aludt, szaporán véve a száraz, meleg levegőt.

— Bárcsak én is ilyen nyugodt lehetnék — sóhajtott Pilátus, és ismét elindult a kövezeten. „Most feszítették meg...”, visszhangzott tudatában Petroniusz üzenete. Kitekintett az ablakon, hátha látni véli a városfalon kívül levő Koponya hegyet, de kavargó porfelhőn kívül semmit sem látott. Keze megremegett, s a hégemont szorosan összekulcsolta a háta mögött és úgy folytatta útját.

— A kezemet nem rejthetem el magam előtt, a kezem mindig emlékeztetni fog órá, hisz megírtam neki a feliratot és utána megmostam. És mégis véresnek éreztem — tépelődött magában. — Kinn van a városon kívül, és mégis úgy érzem, mintha itt lenne, mintha még mindig itt állna a kövön. Elszánt arcot láttam már, de őszintét még sohasem, vakmerő tekintetet igen, de ártatlant még nem, ilyen bátorság még nem feszült hatalmamnak, ... a szelidség hatalma. És most, hogy mindezt láttam, el kellett ítélnem. Ki ez az ember?! — mordult kutyája felé, aki fél szemét kinyitotta, majd álmosan visszahunyta, és tovább aludt.

Nyugtalanította ez a csend. Ennek a zsidónak az ártatlansága és szelidsége. Érezte, tudta, hogy ártatlan, és mégis, mégis el kellett ítélnie. Talán az istenek akarata volt ez. De

erre elmosolyodott, mert sohasem hitt ezekben a kőarcú istenekben, amik semmiben sem különböztek attól a kőtől, amin ő állt, vagy amin ez a zsidó állt néhány órával ezelőtt.

— Petroniusz, Petroniusz! — kiáltott a szolga után, s nemsokára hallotta a kövezet kopogását.

— Parancsolj, Hégemon — szólt katonásan a szolga.

— Te tudod, ki ez a Jehosua valójában?

— Nem különösebben, Hégemon, valami varázsló lehet, vagy valami ilyesmi - válaszolt tőle telhetően Petroniusz, bár látta a helytartó arcán, hogy nincs megelegedve a válasszal.

— Mégis, szerinted lehetséges-e, hogy igaz az, amit róla mondanak a zsidók?

— Mit, Hégemon?

— Hogy ő a Messiás, az Isten fia?

szébb dolog a végeknél?

takoztatására, demokratikus társadalomra, minőségi ízlésformák érvényre jutására, amihez a Mikes talán a leglényegesebbet társította: olyan gondolkodást, amely akkor tartja magát helyénvalónak, ha magában foglalja önnön bírálatát. Szerencsére nem azt a gondolkodást, amely műveletei közé számítja önnön megsemmisítését vagy megsemmisülését, ami csak az élcsapatok perverz módszere a zavarosban halászásra.

Szóval a nyolcvanas évek végéig mi lehetett szébb dolog a nyugati végeknél? A Tanulmányi Napok ízlésformája évről évre határozottabban rajzolódott ki az Irodalmi Figyelőkben. Ezek díjazottai egy valóban létező, és kint és bent egyaránt valószínűnek elismert írói kiválóság horizontját körvonalazták, tudomást sem véve a Hatalom rangsorolásairól. E tekintetben nem jártunk messze az u.n. második nyilvánosság választásaitól, amiből kialakulhatott olyan látszat, hogy ezekkel a kitüntetésekkel a nyugati végek támogatást nyújtanak a honi ellenzéki mozgalmaknak. Ez a tények szintjén és a korlátozott visszhang miatt szerény mértékben csakugyan így volt. A Mikes kiadványok, évkönyvek pedig a Hatalom szemében zavaró, fellazító szamizdat rémképét öltötték. Ez utóbbiból azonban nem következett, hogy ezt gondolta volna róluk rokonszenvvel a második nyilvánosság is. Miért ne mondanám ki: ez a nyilvánosság inkább kuriózumnak állította be őket, amely minősítés jóindulatúan elhallgatta, hogy a Központ várományosai nem egyszer konkurenciának tekintették e köteteket, mivel kuszálták a szabaduló országban dúló érdekharc erővonalait.

Elérkeztünk a harmadik szakaszhoz, mely azzal kezdődött, hogy Magyarország függetlenné vált és a demokratikus, polgári fejlődés útjára lépett, jó reménnyel az európai csatlakozást illetően. Egymás után csuktak be a nyugati magyar egyesületek, sajtóorgánuk. Legtöbb esetben a tömör indoklás így szólt: nincs többé értelme az emigrációnak. Némi tépelődés után a Mikes választmány – bölcsen – úgy döntött: nem csak az egyesület marad fenn, folytatódnak a Tanulmányi Napok is. Hollandiában. És megtörtént, amire nem lehetett biztosan számítani: jöttek az előadók, jött a közönség. A gyökeresen megváltozott körülmények ellenére. Hiszen a hazai intézmények hovatovább visszanyerték a közmegebecsülést, a Mikes hazai kiadónál jelentette meg könyveit, és tevékenysége nem elkülönülést jelentett a hazai hatalomtól, sőt, ha jól hallottam, támogatást is kapott e hatalomtól.

Ha a programokat nézem, úgy tetszik, a Tanulmányi Napok a szülő, új világ terheit mind a vállukra kívánták emelni. Tájékozódunk a kisebbségekbe szétszóródott magyarságról, Magyarország képéről önmaga és mások szemében, Közép-Európa integrációs lehetőségeiről, értékrend változásairól, a múlt mítoszairól, a jövő regényéről, a feminizmusról, stb. Mind súlyos témák. Futólag még két angol nyelvű konferenciának is alávetettük magunkat, de ez a kíséret a nyelvi narcizmusunk miatt kérészetű maradt. Bár lehet az is, hogy a Tanulmányi Napok nem voltak készek egy nemzetközi tárgyalóforum, vagy akár

csupán vitafórum kötöttségeit felvállalni. Ahhoz, hogy az ország egységes?! ügyetlen képviselőre egyáltalán gondolni lehessen, előbb ismerkedni kellett magával az újraéledő országgal.

Néhány esztendő tapogatózás után nehéz volt nem észrevenni, hogy noha új hatalom létrejött, a demokratikus játékszabályok miatt minden csoport potenciálisan önmagát tartja Központnak, és azt látna szívesen, hogy a Mikes neki szolgáljon előretolt helyőrségül. Apróbb megjegyzésekből észre lehetett, észre lehet ma is venni, hogy a független gondolkodáson túl a nyugati észjárás, a nyugati mechanizmusok belterjesebb ismerete némi

irigységet és nem kevés bizalmatlanságot szül, olyasmit, amit az idősebb nemzedék avatott tudása vált ki az ifjú kezdőkben. És ezt, ha hozzávesszük a mi gyakran ügyetlen hajlandóságunkat a kioktatásra, belátóbb pillanatainkban meg is lehet érteni. Nem következik viszont ebből, hogy igazat kell adnunk annak az avitt érvnek, amely az „itt élned, halnod kell” rögeszmés közhelyével próbálja legitimálni a honi sértettséget. Ellenkezőleg, azt érde-

mes mérlegelnünk, hogy ott ahol élünk, abban a korban, amelyikben élünk, a magunk sajátos hagyományainak szellemében mi hasznot hajthatunk a magyarságnak, melyhez kötődünk.

Közben persze éveink száma végzetesen megnövekszik. S az öreg vitézeknek feltett kérdésére lehet, hogy hovatovább a fiatalok felelnek. Mert úgy tetszik, tette készen állnak. Ezért írtam az öreg szót zárójelbe. És lehet-e majd csodálkozni azon, hogy az ő válaszuk más lesz. Nem az folytatódik, amit mi éltünk meg. Pk nem egy emigráns egyesület utóéletét szervezik, nekik saját programjuk van saját kihívásaik távlatában. Csupán az elhelyezkedés közös, melynek alapjait a mi tapasztalatunk vetette meg. Sorolom még egyszer. A Központtól való függetlenséget. A Nyugat természetes közelségét. Az elit igényt. A ragaszkodást a magyarsághoz, a magyar nyelvhez. És ha ebben egyetértünk, és ha ők bírják kedvvel, képességgel, egyáltalán szükséges-e megkérdezni az ifjú vitézeket, hogy mi lehet szébb dolog a végeknél?

KARÁTSZON ENDRE

(Elhangzott a hollandiai Mikes Kelemen Kör 2001. évi, 42. Tanulmányi Napok és jubileumi megemlékezés alkalmából, Elspeetben)

Regéczy Szabina Perle

Talány

ó, kezdet nélküli halódó estek
mert olykor egy-egy éjszakán
magától lángot fog a testem
tűzburkok emészti darabjait
majd ezüst hamuvá változva
az óceánok mélyébe merül

duzzogó hajnalon,
midőn sugarak festik a kies némaságot
csontból, izületből, húsból, bőrből újra éled
vagy tán évszázadok, évezredek múlva
a történelem hulló tekercein
kora délelőttön lefejezettként
kúpokban állnak egymás mellett
eszélősen visongok, hogyan kerültek oda annyian
számomra egy is elég

Árnykép

hiába exponáltam magam
rekedt pincébe szállt
rikító fényeket festve az aranykép kapuira

én bambuszléggömböket
puffogatok a levegőbe
míg ó
ősmadarakat ölve naponként
merőn kóvályog fondorlataiba

talán hatan voltak
egy feslett múltjába szállt
kettő az árnyak ősi erdejébe

tompán hasadt képrajz üvölt
macskám üres kenyerek
dagasztásába téved

hármán lehettek
egy kielégülten távozott
kettő hivatalos
ősi menlevéllel
átigazolt egy másik világba

s én hiába
exponáltam magam

Ismételt randevú

Hetven éve már láttalak valahol
fenn a mennybolt csúcsozott íveiben
a tervszerű mindenség isteni szövevényén
vagy nagyanyám hányatott szívének zugában
hetvenhat éve már láttalak valahol
seprűs alakod izzva kúszott az égen
hirtelen jöttél, hajás, szakállas képed
ellipszis alakban lebegett a fényben
villanyárammal feltöltött üstökös
melyet a napfény fátyolban melengtetett
karjaidban járvány, háború, vízőzón
mégsem rettegtem, mikor láttalak
/mert testem egy forró kertben elpihent/
te királyi pompában
vihárosan jöttél
majd tovatűntél egy elnémult hajnalon

Fosztlány

sztalín-orgonán játszott
mikor balgult csüggetegen
porrátörte csendem falait

kéjvonat hozta durcás fényét
míg a konok álmatagon
halálát rejtve regéli

már megnyílt a magány
fancsali tükör tiszta bögre
és megzöldítem torom perceit
családom sikolyát
melyet hirtelen távozásom hozott

silány szőlőszemek a tálon
a tetőtéren orgonailat hőmpolyög
fényképem ócska tálba menekítem

fejed fejem
megszegülni képtelen

átkos a perc mely visszahozta
rég megunt
idejét a múlt
sztahanovista költő

Bárányfejek

Blazirt felöltő némaság
kristályok hullnak az időtlen percek alatt
az ócsendű hóbuckák alól
parányi bárányfejek bújnak
a földig hulló fekete leplekbe félszegen futnak
épgalást köti lényüket csokorba
ott ülnek tavaszig
s ahogy a kikelet ívfénye fűrtökben aláhull
összebújt testük
a leplek alatt marad

Pastoral

mikor a nap
mint alattomos ordas
lelegeli az éjszaka csillagát
messze úzva a viaskodó pásztort
egy fodrozatlan szempár összerenzen
aluszékony tájak mámorán
hol észrevétlen fák sudarán mormol
a harmadik évezred

A jel

Kemény sziklákat görget a folyó
egy settenkedő bíbor virradatban
zavargó színképek kulisszáin
mázolt alakban bambul
élhetetlen
halkan piheg a lomb
lódítón színelve a hervadást
lebüszkült pályák
tömjénfűstje reszket
Majd belsőm Adakaléhnán felgyúl
Jelezve,
Hogy még nem veszett el

A tudálékos

Lustán bóbiskolok egy
mangrove-erdő szélén
sivalkodó élményplakátjaim közepette
a féktelenül bogarászó térben
tetőtlen, öreg vacsorák emlékei
műholdas előadását sugározza az agy
képernyője egy kérikelhetetlen, reves balsejtelmem
gondatlanul gomolyogva szállsz
majd visszarevülsz a tértelenségbe
anyátlan, hulló célforgácsok között
kalandorként kutatód a mát
egy karélyos falevelen

A néma
könnycsepp

Nehéz, ha szeretsz,
s ezt a lüktető érzést
nem tudod kimondani.

Nehéz az út a léleknek
a hangban
megnyilatkozni.

Nehéz a szónak
a lélek ruhájában
a hangszalagokig elindulni.

Nehéz a szó,
ha már nincs
akinek kimondani.
Nehéz a néma könnynek
a szemcsatornán
elindulni.

Csillagviolák

A Magellán-felhők
alatt
kezedben
csillagviolák.
Látod?
üstökös
halad,
s veled
száguldja át
az egész
éjszakát —

Hold-csónakban

Kimúlnak az égi akvarellek,
a csillagképek,
hold-csónakban
eleveznek az álmok,
szenesednek
a bíbor szerelmek,
s fénybe göngyölődnek
a kutyaugatások.

Kertelés nélkül

Várlak.
Füstölgő cigarettával,
vetetlen ággal,
sötét szobával,
a terítetlen asztalon
egy szál virággal.
Tudom,
te hozod a fényt.

Ha elálmosodnak
Séta, hátrattett
kézzel

Maholnap a költők
csak maguknak írnak,
megírják saját maguknak
azt a gyönyörű költeményt,
az erőszak nélkül
felszabadított
költők országáról,
amit elolvas majd a jó barát
s a megértő feleség -
Amikor belefáradnak
a versírásba,
elálmosodnak,
fejüket lehajítják
a költemény keblére,
álmukban
kezet fognak a költeménnyel
és elindulnak
ingyenes utazásra
szuperszonikus repülőgépen
a költők országába.

Vízkereszt után

Vízkereszt után,
mikor a téli köd magába szívja
a szeretet karácsonyesti melegét,
s a Kisdéd emléke
főlszívódik az éterben,
csapódnak a panellakások
erkély-ajtái,
a házigazdák
megjelennek az erkélyen,
kezükből
az elszáradt karácsonyfa
és leengedik száradó fenyőiket
az emeletről —
Zuhanni kezd,
ágain a színes szaloncukorkák
üres papírjai zizegve borzonganak,
s mint egy rosszul összehajtogatott
papírrepülő,
dicstelenuel ér földet
a lepusztított karácsonyfa —

Ha nem lennél

Ha nem lennél,
az emlékek
visszatérő útjain
keresnélek,
mintha szellemek
kísérnének
az arany betűk között.
Hallom,
az arany esőben
keresztekre koppannak
az érett gesztenyek —

Hátrattett kézzel,
délcegen,
mint akinek ez a dolga,
magára ölti
az évszakok ruháit,
a lelkek pongyoláit,
és szerelmes könnyedséggel
lerázza homlokáról
a mindennapi gondokat,
hátra fésüli haját
az idő tükrében,
s elindul,
mint egy magányos csillag
a lélekrengetőbe,
talán sehová —
Ki volt ez? —
aki itt hagyta
parfümjé illatát
a megállóban,
az állomás várótermében,
a szerető fürdőszobájában,
a vörös napnyugták
meghitt csevegéseiben?
Ki járt itt? —
kérded,
mert mégis hiányzik —
Látták a költőt,
mondják.
Feltette nagy karimájú
fekete kalapját,
s szemük láttára
szóttanul átsétált
a virágos rét végtelen mezején
a határtalan ürözönbe.

Új évezred
kapujában

Mi közünk van nekünk a
virágokhoz,
a félve legelő öztehenhez,
a kertünkben továbbköltöző
cinégékhez,
a testünkben elszívárgott lélekhez,
az Istentagadó emberhez?
Az évezred pogány kapujában
értetlenül álldogálunk,
— hit nélküli emberek —
előttünk a kapufélfánál
szomorkodik
a rozsdás Krisztuskereszt.

Vakmerő
csimpánzok

A fasizmus feletti
győzelem napján
állatkertbe látogattunk,
s a csimpánzok kertje előtt,
a csőrre fertályú csimpánzanya
kikapta az óvo néni kezéből
a piros,
kommunista papírszlót —
A csimpánz kölykök
fejüket vakarták:
sehogyse tudták kitépni
a közepéből
a sarlót meg a kalapácsot —

Gyermekkor

Sok szeretettel kisfiamnak,
Tamásnak,
11. születésnapján

Olyan,
mint megejtő álom
az emlékfosztlányok
csillagösvényén;
fenséges,
mint az idő tengerén
repülő
fehér sirály;
érzékeny,
mint a kibuggyanó,
ártatlan
könnycsepp
a játékbolt előtt
és
koronázatlan,
mint
a fakardot forgató
gyermekkirály.

Időszerűtlen párbeszéd II

A tudományokról

- első rész -

Két ünnep között tespedt a város. A Mester nyomott hangulatban haladt hazafelé. Hirtelen jutott eszébe, hogy ilyenkor, a két ünnep között, mindig várják őt a Cool-Caféban. Nem volt kedve az előreláthatólag felszínes beszélgetéshez, mégis hirtelen meggondolta magát, és az utolsó sarkot, ahol még visszafordulhatott, kihasználta, hogy lekanyarodjon a kávézó felé vezető egyik szűk utcába. Sikerült, nem túl messze, helyet találnia – az utóbi időben a városban a közlekedés egyszerűen lehetetlenné vált! -,s a szabályokkal mit sem törődve, féloldalasan leparkolt, és anélkül, hogy bezárta volna a kocsit, a szomszédos trafikba sietett. Itt árulták a legolcsóbb a cigarettákat a városban. A kávéházban, annak ellenére, hogy alig voltak, gomolygott a füst. Az egyik asztalnál már ott ült Szilvánusz. Távoluló szemével várakozóan a mesterre nézett:

MESTER: Kockázatos megpróbálni újat mondani erről. Manapság két irányzat küzd egymással a metafizikai gondolkodásban. Nevezük egyelőre így, bár látni fogod, véleményem szerint, Wittgenstein és Heidegger után nem történt mozgás a metafizika területén. A

SZILVÁNUSZ: A többiek késnek egy keveset. Ami engem illet, ennek ki-mondottan örvendek Mester, úgyis régóta szeretnék kérdezni valamit tőled. De, hogy a többiek ne hallják... Mi a véleményed Wittgensteinről?

MESTER: Szilvánusz, barátom, már többször mondtam, hogy ilyen kérdésekre nem tudok reagálni. Hogy egészen őszinte legyek, az így nekem szegezett kérdések megmagyarázhatatlan szomorúsággal töltöttek el. Nemrég azon gondolkodtam, hogy nem csak a kérdésekben lehet a hiba, hanem bennem is. Mintha elvárnám másoktól, hogy úgy kérdezzenek, mintha én tenném fel a kérdést saját magamnak. Építettem egy külön bejáratot a számomra önmagamhoz, s most mintha elvárnám, hogy mindenki csak azon közlekedjen, ha hozzám jön. Csakhogy, veszem észre, a többiek, külön-külön más kapun érkeznek hozzám, s ez engem egyre inkább zavar. Talán a korom, talán valami általam még előre nem látott változás, talán a türelmetlenség teszi, hogy nem veszem észre: én nem jelölhetem ki a hozzá-m vezető utakat, ez azoknak a dolga, akik felém igyekeznek. S az a legtermészetesebb, hogy mindenki a maga ösvényén közeledik. Persze, megtehetem, hogy nem nyitok ajtót...

SZILVÁNUSZ: Igen, értem. Úgy vélem, az utóbi időben a szokásosnál is türelmetlenebb vagy. Úgyanakkor, a kérdésemet illetően, igazad van. Az a helyzet, hogy Wittgensteint értem is meg nem is. Van egy olyan érzésem, hogy nagyon fontos, de nem tudom, miért. A kézenfekvő magyarázatok - a világ mint a tények összessége, avagy az, hogy tőle vezet az út a nyelvfilozófiához – nem sokat mondanak nekem. És ami leginkább dühít: nem látom a tudomány helyét a rendszerében. Már amennyire beszélhetünk rendszerről az esetében...

Wittgensten-leszármazottak, a magukat filozófusoknak nevező tévelygők nyelvfilozófiáról és analitikus módszerekről beszélnek. Velük szemben a Heidegger-utánzók a spekulatív létontológiák lehetőségéről ábrándoznak. Ingázókat is találunk a két csoport között: ezek ide vagy oda csapódnak, attól függően, hogy éppen melyik csoport áll jobban a filozófiai piacon. S annak ellenére, hogy közöttük találsz legkritikábban valóban értékes elméket, a divat hullámain ők emelkednek a legmagasabbra...

SZILVÁNUSZ: Mit érünk el avval, hogy Wittgensteint szembe állítjuk Heideggerrel? Nekem sokkal egyszerűbb, ha mint egymást kiegészítőket fogom fel a két szemléletet. Amit mégsem értek: mi egészít itt ki, és mi az a másikban, amit ki kell egészíteni?

MESTER: Döntő jellegű észrevétel! Az, hogy e két gondolkodó ennyire kiemelkedik a huszadik századi filozófusok között nem különbözőségükben, hanem hasonlóságukban keresendő: mindketten fittyet hányanak az éppen divatos irányvonalaknak, s a huszadik századra egyáltalán nem jellemző belső száműzetésbe vonulva, megpróbálnak visszatérni a metafizikába. Viaskodva az éppen időszerű idolákkal, az alapokat keresik...

SZILVÁNUSZ: Nagyszerű! Ez az, ami igazán érdekelne: korunk idolái, azok a megkövült gondolati formációk, amelyek, egy idő után, már lehetetlenné teszik a gondolkodást. Kezdjük mindjárt a tudománnyal!

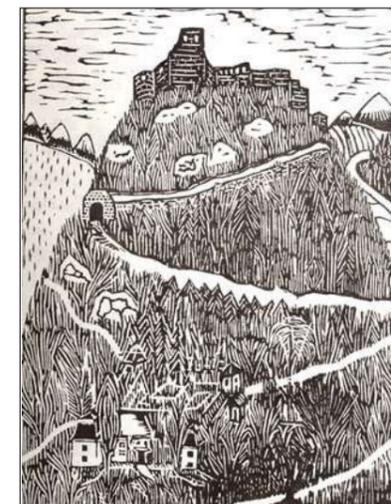
MESTER: Nem hiszem, hogy a tudománnyal kellene kezdeni! Azt sem hiszem, hogy egyáltalán el kellene kezdeni még mielőtt meghatároznánk ezeket az új idolákat. Az eredeti értelemezéssel, én az idolákat

Miriszlai Miklós

Kő kövön (5.)

Füst, pernye, korom, üszök, föld a jussa az élve maradónak, a kutyafejű hordák eltakarodának, gyászolni nincs idő, árva Béla királyunk súlyos követ, erős várat akar, hová megszagattott maradékink behúzódnának, ne érne többé ekkora szégyen, hegyitolvajként bújdokolni, míg nyomorult halottaink temetetlen, rókák, varjak prédái lettenek, annyi pór és nemes magyar vér, adjon hálát Istennek, ki pórén, de itthon él, hát keverjük a meszet sustergő verejtékkel, „amit raktak délig, leomlott estére, amit estig raktak, leomlott reggelre.” Úgy lép az asszonytettet ölelő kövek, hogy lásd nagyasszonyait, foglyot és fogvatartót, az egy igaz Isten haldokló prédikátorát, halld a seregek szüntelen dübörgését, fejedelmi, császári, pasai, fejedelmi, császári, tatár, török, fejedelmi, császári, honvéd, császári seregek, forgószélben bukfencező nyárfalevelek, és még ne robbanjon sem árulás, sem gondatlanság folytán,

a fekete fal sebei emlékeznek mindenre és mindenkire: hatalmasokra, elesettekre, kifosztott, csonkított, betört kőhomlokok, mutassátok meg, mi még megmutatható, lám, a közömbös idő micsoda görgetegeket borított örök nyugalmú gyepel, s én tíz ujjal kaparnám ki az igazság minden kiásható szilánkját, mert idegen dögcedulát kaptak a honfoglalás leletei, s rossz szél hozott bennünket átoknak e tájra, senkinek, megbélyegzett hazátlannak – Az egykori magyar szép: kő, fa, vászon, téglá, percről percre porlik szét, s mit tanárok lehalkított szóval tanítottak, mohó hitünknek úrvacsora: „Ittem egi Deuai hímes abrosz” – Didergek a nyirkos szürkéségben, megfoghatatlan kígyók tekerednek torkomra, meddig tűrhető a fensőbbség cinikus fenyegetése, mikor itt már semmi áldozatnak megmagyarázható helye nincs, semeddig sem hallik a panasz, hát kinek, hová lesz menetele? Még fölkapaszodom Rákóczi hadai nyomán, még vallatom Barcsairól az öreg fák kéréget,

Déva

de itt nincs pillangónak pihenőhely, ifjúságnak fölépített emlékezet, csak rom és romlás – Homokszemekből hordanám össze a hiányzó, egykor szétlőveit falakat, csak még egyszer állna úgy, ahogy volt, bárkinek volna is kedves, hogy egyszer már mindenki elfogadja, s abban megnyugodjék, mert jégkorszak ez, rianó, s a törött szárnyú madár már nem zuhan, csak a tollak vibrálnak még egy keveset...

Demény Péter

Hétfőig

Egy hosszú, csendes hétfévégén, amikor rádió zúg, evőeszközök csörögnek, rántott hús illata száll, gyerek gagyog, szóval minden a legnagyobb rendben, hátradől a fotelben, és egy lányra gondolsz. Egy lány, aki úgy odabújt hozzád egy bulin, hogy még a válasra sem tudtál gondolni. Hozzád tartozik – olyan egyértelmű volt, és olyan gyönyörű, odaadó, bánkódó mozdulat, hogy mindez itt, egy bulin, és a szomszéd szobában a barátja. És úgy megcsókolt, hogy mindent értettél,

és tudtad, fogsz még érteni semmit is, olyan semmit, hogy minden fal leomlik. És másnap is megcsókolt, és reszketve vártad a harmadnapot. És miközben miatta volt a legnehezebb kibírni, miatta volt mégis a legkönnyebb, mert a tied volt, és ezt most már ő sem vonhatja vissza. Mert szeretted és szeretted, és szereted és szeret, és valahogy erre gondolva mégiscsak könnyebb kibírni hétfőig.

Ballada

Vécésnéni volt az anyám, az apám sem hagyta alább. Minden este jól berúgott, minden este jól megverte. Így volt, így volt, kicsináljak, én sem tudok másképp tenni. Feleségem ritka madár, éjjel-nappal zöld a háta.

Mikor este hazamegyek, brazil sorozatok sírnak. Odaégett mind a rántás, most már mit egyen az ember. Iszok még egy kicsi vodkát, hátha akkor jobban hányok. Ököllel ütöm az asszonyt, most már böhögsz, Esmeralda.

Nem vagyok én kemény fickó, csak hát tényleg kicsináljak. Ha felállok az asztaltól, a kollégák bosszantanak. Hányszor kúrtad meg az asszonyt, hányszor kérdezik meg még ezt. Ha egyszer közéjük rúgok, mindnek szétszakad a tőke.

Gyere, gyere, kicsi lányom, ne síradsz az anyukádat. Ne síradsz az anyukádat, ő már úgysem tehet semmit. Nézek neked brazil filmet, odaégetem a rántást.

Éjszakák az ezeregyből: mámor és tükör

A cél: az eksztázis

Mona Chirilă színházának jellegzetességei közül kettőt mindenképpen észrevesz az, aki már több előadását is látta: az aprólékosan, műgonddal megtervezett képi világot és a különböző mítoszokkal, rítusokkal, ősi tanításokkal fentartott viszonyt. Ha ezt a két jellegzetességet nem vesszük figyelembe, aligha sikerül felfejteni a Mona Chirilă által rendezett előadások belsőbb jelentéseit.

A színpadi mozgás, a díszletek, a jelmezek mind-mind önálló és korántsem mellékes tartalommal rendelkeznek az Éjszakák az ezeregyből című előadásban is.

Az eseményeket irányító Mámor Szellemének (Dimény Áron) mozgása, ahogy kígyóra emlékeztető mozdulatokkal és hajlékonysággal megjelenik a színen, valamilyen hindu táncos-pap hatását kelti az előadás első pillanataiban. Később még nyilvánvalóbb lesz a távolkeleti színjátszással való kapcsolat, hiszen az egyik jelenetben Dimény mint Shiva jelenik meg, hat karjában a bűnöket jelképező fejeket tartja.

Ha azt írnam: a Mámor Szellemé az életet jelképezi, nem mondanám ki a teljes igazságot, hiszen a Dimény által létrehozott alakban ott rejtőzik a halál sötétje is. Számos szereplőből és szerepkörből áll össze a Mámor Szellemének személye. Akárcsak a mámorban úgy annak szellemében is: együttesen van jelen élet és halál, gyilkos és meggyil-

kolt, hóhér és áldozat. Ellentétek összességét, a mámor világát kísérli meg egyszemélyben megjeleníteni Dimény Áron. Mivel ő az előadás keretjátékának főszereplője (fejekkel játszik és beszél az előadás elején és végén), ugyanakkor az események háttérébe húzódo, majd ismét személyesen beavatkozó irányítója is, alakítása rendkívül fontosá válik.

A különböző akrobatikus elemekkel átszőtt táncszerű mozgások alkalmazásával Dimény messzebbre viszi a nézőt mint az arab világ, inkább a távolkeleti színházat juttatja eszünkbe. Azon törekvés nélkül, hogy megpróbálna tökéletesen felidézni az előbb említett színház-típus eszköztárát, sikeresen létrehoz egy olyan hangulati egységet, amely a távolkeleti játéktípust követi, anélkül, hogy helytelenné (nem helyénvalóvá) válna. Mégis van egy jelenet, amit nem tud megoldani Dimény: Shiva alakjában nem teljesen hiteles. Látszik, hogy megpróbálja a lehetetlent, ebben segíti a smink, a beállítás, ahogy egy pillanatra megáll a színpadon minden és Dimény mereven előrenéz. Érződik a színészi és rendezői szándék, de valami hiányzik, színészből nem lesz isten, legalábbis nem így. Túl erős ez a jelenet, kilóg az előadás egészéből. Mintha Mona Chirilă ebben a jelenetben vallásos rituálét akart volna eljátszani a színészekkel. De rítus nem működhet ilyen formában a színpadon. Ezért történetelt meg, hogy az adott jelenet nem működött rituáléként, de színházi jeleneként sem.

(Amikor a részeges keresztény kékkel szúrkálta a Mámor Szellemét azonnal Dionüszosz feldarabolása jutott eszembe, de a túl nyilvánvaló jelzés - amint a Shiva jelenet is példázta - kivesz valamit egy ilyen típusú előadásból.)

Olyan produkciók esetében, ahol a néző idézetek, különböző kultúrákból származó jelek tömkelegével találja szemben magát, nagyon nehéz megtartani az egyensúlyt, de: muszáj.

Lebegések és kilengések

Az egész előadáson érződik valami finom billegés, apró kilengések, melyeket sokféleképpen lehet magyarázni. Ilyen billegés Abu Hasszáné (Kardos M. Róbert), aki ópiumos cigarettával kezében jelenik meg a színen. Egyik pillanatban még komoly, hogy aztán nevetésben törjön ki, örül, amikor elfátyolozott hölgyek veszik körül hirtelen, de megrémül, mert azok vetkőztetni kezdik. Kardos M.-nek azonban nem sikerül megoldani egy kérdést: az ópiumét. Inkább látszik szalonspiccesnek, mint olyan embernek, aki kábítószerek hatása alatt van. Ahogy elmélyülten szippantgat cigarettájából és fel-fel nevet, még nem tudja elérni azt, hogy hihetővé tegye a látomást / álmod, amelyben hirtelen az igazhitűek kalifájává változik.

A fentiekben már jeleztem, az előadásban felbukkanó kilengéseket, ezek is egyfajta rítusot adnak az előadásnak. A lassú, vagy elnyújtott jeleneteket felpörgő színpadi események követik, egyik pillanatban még teljesen egységes stílusú, keleti mesevilágot láthatunk, mindezt csak azért, hogy a következőkben egy varrógépet hozzanak a színpadra, megvonva a

nézőtől azt a lehetőséget, hogy egyetlen idősíkban lezajló eseményorként fogja fel az előadást.

Még írásom elején jegyeztem meg, hogy az előadás a képekhez és az ősi mítoszokhoz való viszonyulásán keresztül fejtehető meg. A jelenetek jelentős része idézet, különböző kultúrkörökből származik, idézetként működnek benne a felhasznált mesék is. A rendező csupán alapnak tekintette a meséket, amelyek a világról alkotott véleményének színreviteléhez nyújtottak segítséget. Miről kívánt beszélni Mona Chirilă? Ez már az előadás legelején nyilvánvalóvá vált, a Mámor Szellemé jelenti ki: az eksztázis a cél. Az eksztázis, a kilépés azonban minden esetben veszélyekkel jár. Akad, aki kábítószerek segítségével jut el a célhoz, mások az érzéki gyönyörök által próbálnak elérni az eksztázisig. Abu Hasszán, kalifának hiszi magát, de ahhoz, hogy továbbra is kalifa maradjon újabb és újabb kábítószerezadagokra van szüksége. Hiszen a látomások gyönyöreire képest a földi lét pusztaság, homoksvatag. Az érzéki gyönyöröknek is ára van Szett el-Hoszn (Gajzágó Zsuzsa) és Hasszán Badreddin (Bogdán Zsolt) nem tarthat a végtelenségig. Az előadás egyik legszebb jelenete éppen ehhez a pároshoz kapcsolódik. Szeretkezés után, mindkettőjüket rituálisan megtisztítják, mossák, törölgetik a szolgák. De hirtelen akkor még láthatatlan válsz fal jön létre a férfi és a nő között; a nő teherbe esik és befele figyel inkább, míg a férfi hallgat és nem veszi észre a nő jelzéseit. Ekkor kettőjüket tükörparaván választja el, amelyen a férfi nem tud átjutni. Ott marad saját énjének tükrében, céptelenül arra, hogy másokat is meghallgasson.

Amíg Abu Hasszán csupán szeretne kalifa lenni és után lépdel ide-oda, addig Hasszán Badreddin mozdulatai jóval kiegyensúlyozottabbak. Bogdán Zsolt inkább siklik mint lépked, minden mozdulatában van valami rugalmas és határozott. A fürdetés pillanatában, olyan nyugodtan és mozdulatlanul veszi tudomásul a szolgák ügyködését, mintha csak az igazhívók kalifája lenne. Az előadás egyik jelenetében, kevéssel azelőtt, hogy találkozná Szett el-Hoszn-nal, Bogdán Zsolt egy egészen különös gesztust tesz. Tenyerét kitarja és lassan feje fölé emeli. Korona? Napsugarak, vagy talán kakastaréj? Nem lehet tudni, mit akart jelezni pontosan Bogdán ezzel a mozdulattal. Talán mind a három igaz valamennyire, hiszen Hasszán Badreddin a férfi princípium képviselőjeként akár a Nappal is azonosítható, a kakastaréj nem szorol kü-

lönösebb magyarázatra. Akármelyik változat áll is legközelebb az igazsághoz, az bizonyos: Bogdán Zsolt ezzel az egy mozdulattal is képes olyan magasztosságú légkört teremteni, amely teljesen leköti a néző figyelmét.

A mozgás mint szereplő

Jó dolog észrevenni azt, hogy a különböző szereplők más és más mozgásmintákat alkalmaznak. Mariam (Ambrus Emese) mozdulatainak szaggatottsága, Szett el-Hoszn taglejtéseinek lágyága, vagy Kászi fának (Molnár

Levente f.h.) a földön csúszó mozgása, már önmagában elegendő, hogy egyenítse a szereplőt. Kali Andrea, aki Gránátszívet alakítja, úgy válik ki az asszonyok csoportjából, hogy lemarad kissé a többiekől. Amíg az asszonyok gyors és apró léptekkel közlekednek a színpadon, addig Kali Andrea még megreng egy sort, csak aztán tipeg ijedezve a többiek után.

Külön meg kell említeni a szereplők mögött fel-fel tűnő bábfigurákat is, melyek ugyancsak a távolkeleti színjátszást juttatják eszünkbe. A bábok tulajdonképpen a hús-vér szereplők előképei, csoportjukat a halál vezeti. A bábok élén járó csontváz azonban képes kommunikálni a Mámor Szellemével, aki az emberek világának irányítója. Változó, mozgó világ ez, ahol a Mámor Szellemé által magasba tartott homokóra néhány szereplő számára azt jelenti majd a darab végén: még az élet nevű sivatag homokszemei is elfogyhatnak egyszer.

Nem csupán a térben való mozgások teszik érdekessé ezt az előadást, hanem azok a szellemi mozgások is, melyek a színpadi történések háttérében rejlenek. Ezt a produkciót nézve óhatatlanul is felmerülnek olyan kérdések a nézőben: milyen is a kapcsolat például a zsidó és a keresztény, vagy a muzulmán és a keresztény kultúra között? Át lehet-e lépni egyik kultúrából, egyik vallásból a másikba, s ha igen milyen áron? Mona Chirilă rendezése nem tárgyalja túl ezt a kérdést, de felveti, egyéb kérdésekkel együtt, amelyek mindennapjainkhoz tartoznak, mint: a bűn, a szerelem, a halál, az emberek közötti viszonyok sokrétűsége.

Az előadás folyamán többször is felfedezhetőek olyan jelenetek, melyek egyetlen képe képesek tömöríteni az előadás mondanivalójának jelentős részét. Ilyen például az, amikor Bogdán Zsolt megjelenik az előadás második részében a tükör-paraván egy részébe kapaszkodva (vagy hozzá-növe inkább?), forogva körbe-körbe mint egy kerengő-dervis: úgy forog, mintha már évek óta. Mi is rejlik ebben a mozgalmas képben? Az, hogy az ember könnyen saját tükörképének foglya lehet, akárcsak Nácisz, de az is lehet az üzenet: minden ember a többiek által felmutatott tükrök köréne foglya, amelyből nem szabadulhat, mint ahogy a szerep se juthat a színház köreire túlra.

KARÁCSONYI ZSOLT

Kolozsvári Állami Magyar Színház: Éjszakák az ezeregyből, Mona Chirilă színpadi változata Az Ezeregyéjszaka meséi alapján, Prileszky Csilla fordításának felhasználásával. Rendező: Mona Chirilă m.v., díszlettervező: T. Th. Ciupe m.v., jelmeztervező: Carmencita Brojboiu m.v., maszktervező: Varga-Járó Ilona m.v., dramaturg: Csűrös Réka m.v., zenei összeállítás: Corina Sárbu m.v., színpadi mozgás: Borsos Levente m.v. Szereplők: Fodor Edina, Ambrus Emese, Panek Kati, M. Kántor Melinda, Varga Csilla, Gajzágó Zsuzsa, Kali Andrea, Dimény Áron, Kardos M. Róbert, Molnár Levente f.h., Bogdán Zsolt, Nagy Dezső, Salat Lehel, Laczkó Vass Róbert, Fogarassy Alpár f.h., Varga Sándor f.h.

Boros Enikő

Lassan szövődik a szerelem köztünk. Selyemszalagját még csak tapogatjuk, simogatjuk, néha meg-meg-rántjuk, de a szál erős, összetart. Aztán bocsánatot kérünk egymástól:

— Bocs. Nem akartam. — mondod te.
— Bocs, (nem) akartam. — mondom én.

Pedig mindketten egyformán akarjuk. És akartuk. Te talán egy kicsit jobban. (Emlékszel, első vitakozásaink: „én jobban szeretlek”-mondtad. Talán igazad volt.) De a szál összetartott. Göböt kötöttünk rá. Egyre többet. Csomóztunk (már-már úgy nézett ki mint egy indián törzsfőnök üzenetrögzítője). Szép kis gordiuszi csomókat. Összegöböltük emlékeinket, hogy összetartson, megfeszítettük szerelmünket, hogy helyes kis göb váljék belőle, így csökkent a fizikai távolság köztünk, így kerültünk egyre közelebb egymáshoz, te a fonál egyik, én a másik végén. Így gyógyítottuk a köztünk lévő űrt.

Szerelmi kuruzslás, — gondoltuk mind a ketten, de egyikünk sem merte kimondani.

Minden szeretkezésünk egy-egy göb, bog, csomópont volt. Egyszerre közeledés és távolodás, lüktetés, szenvedély, kielégítetlen vágy. Hogy legyen ami tápláljon, kitartson a következő selyembogig.

Am a selyemszál a sok feszítésben (te egyik oldalról húztad, én a másiktól), forgolódásban, kerengésben, kipördülésben és meghunyászkodó visszatérésben, az eleinte fényes és erősnek hitt selyemszál megráncosodott (gyűrődő kis selyem volt, kár, hogy nem tudtuk már az elején), néhol pedig felrepedt. Ilyenkor gyorsan bogoztunk még egyet, sőt, még egyet, ahelyett hogy befoltoztuk volna. Néha úgy tűnt, hogy megnyúlt, elnyúlt, kinyújtotta magát selyemszá-

Szerelmünk tánca

lunk (hiába na, nem volt az a kínai fajta), így nőtt, nődögélt köztünk a távolság.

Így hát megint sokat bogoztunk, egyre keményebbeket és egyre türelmetlenebbül. Aztán kerengtünk. Kikerengtünk a szerelemből, majd beszédültünk a szenvedélybe. Ki-ki a maga vére szerint. Mint valami táncoló dervisek.

Néha egy-egy csomóhoz visszatértünk, megerősítettük amikor az foszlásnak indult, így fényesedett emlék-és fényképalbumunk. Tartottuk a távolságot és növeltük azt. Múltunk élő jelenné vált, minden más elhalványodott ennek fényében.

— A mi pelikánszerelmünk — mondogattuk egymásnak, de már csak mosolyogni tudtunk rajta.

Mégis folytattuk a bogozgatást. Hosszú éveken át, míg csak egyetlen nagy göb állt köztünk. Megborzongtunk egymás közelségétől. Végre megérintheztek és megfoghattalak a selyem másik végéről. De te eltoltál és hirtelen mozdulattal elvágtd a csomót. Rémulten ugrottunk félre, férgék és bogarak másztak elő a penészes selyemdarabkákból.

— Önnön szerelmünk párkáivá lettünk. — gondoltuk mindketten, de egyikünk sem merte kimondani. Inkább hallgattunk, és riadtan tekintettünk egymásra, mint két idegen. Abban a percben már nem voltunk azok.

Most itt ülünk és új selyemszálát próbálunk szóni a még egészséges végből. Az istenek türelme kísérjen minket.

magas hegyek és párás sziklák közelében volt. Most járt itt először, mégsem félt, biztonságban érezte magát, hiszen e tájat már számtalanszor látta álmában. Otthonosan mozgott, mintha minden szikla, fűszál régi ismerőse lenne. Hűvösnek és tisztának érezte magát, halkan dudorászni kezdett.

Hirtelen megcsúszott. Ijedtében erősebben kapaszkodott, de egyik lába így is a levegőben maradt, támasztékot keresve. Teste megfeszült, rátapadt a nedves sziklára. Beleborzongott, hogy most egy pillanat alatt mindent elveszíthet, elég egy rossz lépés és oda a völgybéli boldogság.

Néhány pillanatig lógott csak így, aztán lábával kitapogatott egy kis repedést. Felkapaszkodott, majd leült. Cigaretttárra gyújtott. Ahogy szállt fel a füst érezte, amint az ősi, világteremtő erő átszivárog a testébe. Részévé vált a hegy. Tökéletes nyugalmat érzett és enyhe lebegést. Halvány rovást fedezett fel a sziklán: egy fekete félgömb apró fehér jellel átölelte fehér mását.

Újjászületett. Most már örökre szövetségese a hegy.

mint téveszméket határoznam meg. Ezáltal kijelentem, hogy vannak, mint ahogyan mindig is voltak, és lesznek is mindig, téveszmék. A téves gondolatok nem relatívek, nem másodlagosak, nem magyarázhatók mással. Nem tagadom, természetesen, hogy vannak olyan téves eszmék, amelyeknek a megjelenése történelmileg – tehát pszichológiailag és szociológiailag! – magyarázható. Ezeket, azonban, hamis eszméknek nevezném. A téveszmék a gondolkodó tévedésének a következményei, és elsődlegesek a hamis eszmékkel szemben, amelyek, mint a bankjegyek, a gondolkodás váltóeszközeit jelentik. S, mint tudjuk, a váltóeszköz működhet, legalábbis egy jó ideig, a helyes gondolat aranyfedezete nélkül is.

SZILVÁNUSZ: Igen-igen, értem és csupán helyeselni tudom a megkülönböztetést. Nem magyarázhatjuk tévedéseinket a külső körülményekkel. Pontosabban: nem az összeget. Alig várom, hogy felsorold az általad fontosnak tartott téveszméket...

Szilvánusz türelmetlensége közismert volt a tanítványok között, ezért a Mester hangosan felnevetett, amikor rajongó szavait az ajtón betóduló ismerősök félbeszakították. Philomélosz, Modernosz és Metódiosz már az ajtóból integetett és láthatóan parázs vitába bonyolódva törtek a sarokasztal felé:

MODERNOSZ: Egy szót sem addig, míg nem foglal állást a Mester! Azt szeretnénk tudni, kedves Mesterünk, hogy mi a véleményed a szeptember 11-i eseményekről... Kinek adsz igazat, az amerikaiaknak vagy az araboknak...

SZILVÁNUSZ: Jellemző, nem mondom! Észre sem vesszük a másikat, legfeljebb csak azért, hogy kitűrüljük vele a seggünket! Egyetlen Modernoszom, nem veszed észre, hogy éppen a mondat közepén rontottál ránk?

Miközben igyekeztek elhelyezkedni, s a pincérre lestek, Philomélosz kibékítette a két ellenlábast. Mindannyian tudták, hogy ezek ketten hevesen utálják egymást. Megegyeztek, hogy állásfoglalásra kényszerítik a Mestert.

MESTER: Jól mondtad Modernosz, az igazat vagy adják vagy kapiják. Nyelvünk finoman különbséget tesz az igaz és az igazság között. Jézus azt mondja: boldogok, akik éheznek és szomjúhozják az igazságot: mert ők megelégtettek. Igazunk még akkor is lehet, ha nem vagyunk az igazság birtokában, ám igazság nélkül nem lehetünk igazak. Ezek után, azt hiszem, nem meglepő, hogy az általatok oly fontosnak érzett kérdést szánalmasan egyszerűen megoldhatjuk, amennyiben kijelentjük, hogy az igazság sohasem áll az egyik oldalon. Ebből következik az is, hogy a kérdés nem az, hogy kinek van igaza, hanem, hogy hol van az igazság. Megtalálása, a feléje való haladás több egyszerű kutatásnál, ahogy azt Jézus mondja: maga az éhezés és szomjúzás...

SZILVÁNUSZ: Megelégszel ennyivel Modernusz, vagy képtelen vagy nyugton maradni? Mert, ugye, állást kellene rögtön foglalni, oda kellene állni valahová!?

PHILOMÉLOSZ: Valóban, én is úgy látom, hogy néha zavaró ez a türelmetlenség, az a kényszer, amely mindannyiunkat űz, hogy minél gyorsabban állást foglaljunk. Korunk a heves és kiközösítő pártállások kora, s ez nem a legszerencsésebb a szabad szellemi foglalkozásokra nézve...

SZILVÁNUSZ: Éppen ezért térjünk vissza arra a kérdésre, amelyet otromba csörtetésekkel csírájába fojtottatok. Arról kérdeztem a mestert, hogy hol van a tudomány a mai filozófiában, de mindenekelőtt Wittgenstein és Heidegger rendszerében. Épp ott tartottunk, hogy a két hozzáállásban, az általánosan elfogadott vélemény ellenére, több a hasonlóság mint a különbség.

MESTER: Igen, mivel mindketten keresték a metafizikába vezető elfeledett utakat. Rájöttek arra, hogy a tudomány nem helyettesíti s nem is helyettesítheti a metafizikát. Sikerült megszabadulniuk egy téveszmétől.

METÓDIUSZ: Azt hiszem, értem. S nem is akármilyen téveszméről van szó. A középkori valláshegemóniát követően, a tudomány napjaink nagy elméleti dömpere: legázol mindent, mindent belepréssel az anyagi haladás és evolúció kavicságyába.

PHILOMÉLOSZ:

Még csupán annyit, egyetlen Metódioszom, hogy a művészetek, melyekről épp a minap beszélgettünk, rövid ideig ugyanígy megzavarták a metafizikai beállítódottságot...

MESTER: Örvendek, hogy ilyen gyorsan fölfogtatók, ti későn jövők, a gondolatmenetet. A metafizika vagy a filozófia gyakorlati céllal született. Ez lehet meglepő, de, ugye, tudjuk!, a görögök az ókorban fölöttébb gyakorlatias és célratoró népként mutatkoztak be. Ha nem így lett volna, nem tudnánk megmagyarázni győzelmüket a perzsák ellen: kis városok, szedett-vedett hadserege legyőzi egy hatalmas birodalom hódításra tervezett katonai gépezetét! Mint minden kultúrát teremtő zsenge erőben, a görögökben is volt valami esetleges és meghatározhatatlan:

a perzsa kultúrához képest, a történelmük kezdetén lévő görögök méltán tűnhettek egyszerű és földhözragadt barbároknak. Valahogyan úgy, ahogyan az amerikaiakról még manapság is az a vélemény járja a művelt Európában, hogy nevetségesen együgyűek és gyermekesen egyszerűek. S éppen úgy, ahogyan ezek az egyszerű emberek fölalták a huszadik század meghatározó hozzáállását s ezt sikeresen rákényszerítették a rafinált, ám dekadens, európai szellemiségre, ugyanígy a görögök néhány nagyon praktikus felfedezéssel győzték le a perzsákat, vagy, még pontosabban, az évezredes ázsiai életmódot és szemléletet. Ezek közül a legfontosabb a metafizika létrehozása, mely olyan önálló szellemi foglalkozást jelent, amely módszeresen, tehát az emberi adottságokat végiggondolva, a létorientáció megalkotására, majd ezt követően folyamatos korrekciójára törekszik.

MODERNUSZ: Elnézést, de nem lenne mégis célszerű meghatározni az éppen ránkzúdított fogalmakat? Nem biztos, hogy mi mindannyian ugyanarra gondolunk amikor azt halljuk: létorientáció...

MESTER: Eleve abból indultam ki, hogy mindannyian másra gondoltok, s ez, az adott helyzetben, így van rendjén. Nem is találnánk jobb példát arra, hogy mennyire elfelejtettük a metafizikai szemléletmódot. S ha már itt tartunk, megjegyzem: a metafizikai megközelítés nem kívánja meg a fogalmaink folyamatos definícióját. Ebben hasonlít a művészetekhez s eltávolodik a tudománytól s a teológiától. Innen nézve a létorientáció fogalmának csupán a metafizikában van értelme, megjelenése egyébb elméleti közegekben, úgy mint teológia vagy tudomány, zavaró és félrevezető. A létorientáció egy olyan világban bontja ki értelmét, amelyben az istenek haldokolnak s a megváltásra semmi esély. Egy ilyen világban a környezetre vonatkozó szaktudásnak – a tudománynak! – a helye pontosan ki van jelölve, de fontossága másodrendű.

NÓTÁROS LAJOS

A szurdok

A táborban még mindenki aludt. A délelőtti kemény hegymászás kifárasztotta a csoport tagjait. Ez a pár óra azonban elegendő volt ahhoz, hogy jobban megismerje a férfit. Eddig még csak énjének jobbik felét mutatta, de a fáradtság és türelmetlenség meglátatta vele a hiányosságokat is. Az agresszivitást, az erőszakot. Az unalmat.

– Végre valami emberi, – gondolta Ivett – már azt hittem egy isten szeretője lettem.

Nem mondhatná, hogy nagyot csalódott volna, már egy ideje érezte, hogy torzképet látta vele a vágy és a szenvedély. Rettenetesen dühítette (idegességében fel-le járt a szállodai szobában), hogy sejtései igaznak bizonyultak, s már csak daczból is elhatározta, hogy meg-egyezésük ellenére (mert a férfi szerint ez fizikai lehetetlenség) mégis felmászik a szurdokon keresztül a hegycsúcsra. Dacolni akart a férfivel

és a sorssal is, mely hosszabb időre mellérendelte őt.

A természet nem bizonyult cinkosának, mert a völgybe felhő erszkedett le. Ennek ellenére mégis úgy döntött, hogy útnak indul. Hátizsákjában elhelyezett egy üveg vizet, egy doboz olcsó cigarettát és a fényképezőgépjét. Elindult.

A szurdok félelmetes fehér csiknak látszott a távolban. Pár száz métert még a kitaposott ösvényen tett meg. Feltekintett: a csúcs mint egy szürke sapka magasodott ki a ködös hegyoldalból.

Kapaszkodni kezdett. Bár csak néhány méterre látott el, mégis könnyedén haladt, óvatosan lépkedett, hisz bármikor megcsúszhatott az apró köveken. A magassággal egyenes arányban növekedett a sziklák nagysága, és egyre veszélyesebbé vált a mászás. Sokkal lassabban haladt. Régi álma teljesedett be, újra

„Életünk egy-egy szent szikra“

(Beke Sándor költői világa)

Beke Sándor, az 1991-ben megalakult Erdélyi Gondolat Könyvkiadó igazgatója, egyben kiváló, termékeny költő. 1993-tól, első verseskötetének megjelenésétől, 1999-ig összesen kilenc kötete – ebből három gyermekvers-kötet – látott napvilágot. Már a nemrég elmúlt század nyolcvanas éveiben írt első versei is fel-tűnően érettek, majd kialakult sajátos költői világa, egyéni hangvétele. Akár önmagáról, akár a külső világról vall, az érzékeny lelkében tükröződik vissza és saját hangulatáról, lelkiállapotától függően tárul az olvasó elé. Bármely témát választ, művén rajta van a kor bélyege, amelyben élt, él, illetve élni kényszerül. Köteményeit a lírai kitérővel, a mindent-kimondani-akarás jellemzi. „Életünk / egy-egy / szent szikra, / mely egyszer / kipattan / a végtelenbe.” – írja Szent szikra című versében. Kifejezésmódját a modern többértelműség jellemzi, szimbolikája néha homályos, rejtélyes, nehéz volna egyszerű, prózai nyelvre „lefordítani”. Szokatlan, váratlan, egyénítő erejű költői képei az egészen egyszerű, köznap beszéddel váltakoznak, néha szoros egymásutánosságban: „*És huszonötévesen / néha / imára kulcsoltam kezem, / és szobám szögletében, / Istenem, / téged kerestelek / És törékeny / alig férfi / huszonötévesen / a világ egyik sebhelyében / kioperáltam elmémből a / halál embrióját.*” (Huszonötévesen)

A tömör, dísztelen versszakot követi egy olyan ritka, modern szürrealista kép, amelynek százával fordulnak elő ebben az eddigi életműben. Hasonlatának képanyagát is általában modern világunk valós jelenségei szolgáltatják: „*Jössz utánam, mint visszapiillantó tükörben / nyugati autószerződés a mercedesek s a rolls-royceok, / jössz utánam, mint a történelem ismeretlen / katonái letaposott ösvényeken és végigjárt utakon, / jössz utánam, mint egy virág-ezred levendularéten, / jössz utánam – pontosan –, mint egy tokioi gyors.*” (Szerelmes költemény visszapiillantó tükörben).

Verseinek formai megoldása is egyéni. Általában a szabadverset kedveli, de ír prózaverseket és képer-seket is. Gyakran él egyéni erejű nagybetűs kiemelé-ekkel. Sok versében a hosszabb-rövidebb sorok harmo-nikus külső formát alkotnak, s az így tudatosan meg-komponált, megrajzolt szöveg képversnek is beillik, bár – terjedelme miatt – nem annak készült.

Egyes hosszabb lélegzetű verseiben, poémáiban egészen rövid – egyszavas, egynévelős, egykötőszavas – sorok váltakoznak három-négy vagy többszavas so-

rokkal, és ez a külső forma belső tartalomává válik, ez viszi feltartóztathatatlanul előre a költeményt, olyan sodró lendülettel, mintha nem volna megállás, a költő nem tudná, de nem is akarná befejezni mondanivalóját. Az ilyen szöveg sebesen alázódul, hol kiszélesedő, hol összehúzóuló hegyipatak benyomását kelti, amelynek nem állhat útjába akadály, vagy ha igen, azon is könnyedén átszökell. A sodró erejű rövid soroknak sajátos ritmusuk van, amely leginkább a prózaritmushoz, azaz a beszéd természetes ritmusához hasonló, de annál jóval több, mivel a szöveget egy-egy, a versben gyakran ismétlődő szó (ezt kulcsszónak is tekinthetjük) szabályozza, kissé fékezi is, s egyben még jobban összefűzi a különben is összefüggő gondolatokat. Ilyen multifunkcionális kulcsszó a Védetlen évek című költeményben az „átélni” főnévi igenév: „*átélni / az / ezredvég / nyugtalanságát / a / szavak / éjszakájá t / s / terzinák / téli / töprengéseit / átélni / a / joghurtos / s / tejesüvegek / csörömpölésé t / amikor / a / bágyadt / hajnal / kábult / utcák / sötétjébe / megidéz.*” (Idézet a poéma elejéről)

Az 1961-ben született Beke Sándor ma már nem csu-pán ígéretes tehetség, hanem érett, kiforrott stílusú költő, s így méltó helye van az erdélyi magyar szépirodalomban.

DR. BRAUCH MAGDA

Beke Sándor

Bűn

*Hátizsákot hordozok,
Uram.
Hátamon hordom
nap mint nap
és viszem magammal,
bárhová megyek.*

*A súlyt.
A terhet.
A koloncot.
Ólomkatona vagyok már.
Szinte mozdulatlan ember.
Segíts,
Uram,
mert roppantul nehéz a súly:
miatta
omlik össze
emberségemben valami,
meglazultak bennem
a lélek kötéselei.
Ezt a terhet hoztam,
segíts levenni vállamról,
Uram,
és bocsásd meg bűneimet,
roppantul nehéz a hátizsák,
a képmutatás,
az átkozódás,
s a sok hazugság;
ezt a gyarló hátizsákot
segíts levenni vállamról,
Uram,
segíts rajtam,
ki hidegvérrel
néztem szembe
annyiszor Veled,
ígértem fűt-fát,
és tévedéseimben
tévedve hittelek -
Uram,
ezért kerestelek.*

A nagy kritikusok

*Új könyvemem
nevemre ismertek,
s indulatosan fölberzenkedtek,
hogy: „Né, Beke!
Nem tudtuk eléggé elhallgattatni!”
Álltam a pultnál.
Láthatatlan Kollégium,
felbérelt,
sarjádó diákok -
legyintettem,
s mosolyogtam.
Ők tovább indultak
irodalmi tanulmányútra,
s a kipufogó gáz bűzében
fölszálltak
a meghibásodott,
rég, rozsdás Ikaruszra.*

Szász Géza

A hattyúk

Pap urat, a telep volt tanító bácsiját, a hideg ébresztette fel. Egyik vékony, sovány, aszott kezét kihámozta a paplanból, s bekapcsolta az éjjeli szekrényen porosodó rádiót. A készülék elégedetlenül hörgött, sercegett, majd kis idő múltán megemberelte magát és érthető lett a bemozdító hangja: „Az ünnepek alatt többen fagytak meg, mint az utóbbi tíz évben összesen.”

– Brrr...ha nem kelek fel tüzet rakni, én is bekerülök a statisztikájukba, - morogta az öreg s kibújt az ágyból.

A teáját itta, mikor berontott a szomszédasszony, volt tanítványa, kezében egy fehér papírral letakart tányérral.

– Tanító bácsi, csoda történt... nagy csoda... Ilyesmit sohasem láttunk... Mint a medvetánchoz, úgy tódultak össze az emberek... S olyan szépek... Igazán oda kell mennie, hogy lássa őket... – a pillanatnyi szünetben, míg lélegzethez jutott, sikerült az öregnek közbeszólni:

– De mi a csoda történt?

– Hát nem mondtam? - ... A Bega-híd alatt nem fagyott be a víz... és oda telepedett egy hattyúcsalád... két nagy és négy fiatal... Mi, idevalósiak, nem láttunk még soha hattyút csak az iskolában, képen... És olyan szépek, hogy csuda... meg... fenségesek... Azt mondják, hogy az éjjel a jégen voltak a híd lábánál, most meg a kis szabad vizen úszkálnak... Az öreg hattyú néha víz alá bukik... A nép ilyenkor tapsol... Menjén, tanító bácsi, nézze meg őket... És visszamegyek később, most van egy kis dolgom... A férjem megy munkába. Csókolom...

S kirobban a házból, amint jött, futva.

Amikor a tanító bácsi megérkezett a hídhoz, sokan ácsorogtak mindkét par-ton, elsősorban gyerekek, legtöbbször lábán korcsolya.

Ahogy meglátták az öreget, rögtön körülfozták.

– Hogyan jutottak ide?

– Itt maradtak?

– Ha nem mennek el, tavaszra fészket raknak?

– Mit esznek? Mit hozunk nekik?

Az öreg köhintett, mint valamikor az osztályban, mire csend lett. Aztán meg-szólalet rekedtes hangján:

– Dél felé vándoroltak... A fiatalok valószínűleg elfáradtak. Túl fiatalok még. Meg kellett állniuk valahol, ahol találtak egy tenyérnyi vizet, ami nem fagyott be.

A dombon néhány hívó közrefogta az újonnan épült imaház pásztorát.

– Ez jel, - hangzott a prédikátor mély hangja, - jele az elkövetkezőknek, a milieniumi évben. Térjetekek meg s imádjátok a Mindenhatót. Legyen részünk Isten akaratának megnyilvánulásából...

Aztán befutott egy autó „PRESS” címkével a szélvédőn. Egy szakállas fotós, meg egy fiatal szemüveges lány szállt ki belőle. Míg a fiatalember fényképezett, a lány az embereket faggatta:

– Mikor figyeltek fel rájuk?

– Az este látta valaki őket először. Akkor a jégen gubbasztottak.

– Nem félnek az emberektől?

– Nem, egyáltalán. Nagyon barátságosak. Amit a vízbe dobálunk, mindent megesznek. Kenyeret, kiflit, a jégre szórt kukoricát is csipegetik. A gyerekek hozták.

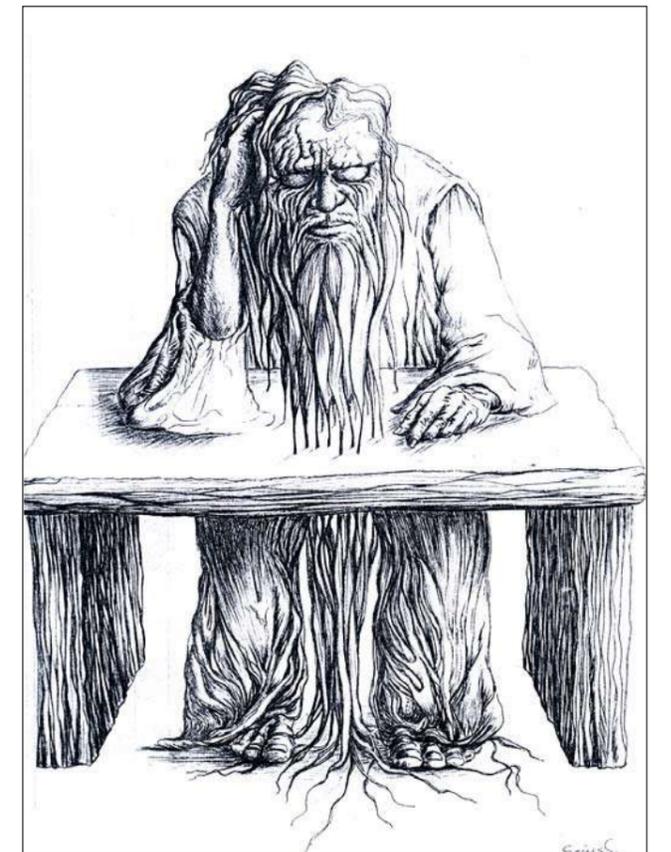
Az öreg fáradtan ért haza.

– Szépek, nagyon szépek vagytok – suttogetta maga elé – Gyönyörűek! – Fel-piszkálta a tüzet, s ledől pihenni.

Délutánra a hattyúk iránti érdeklődés erősen megcsappant. A gyermekek inkább szánkáztaak a domb oldalán. Csak akik a hídon jártak álltak meg egy-egy pillanatra, hogy megcsodálják őket.

Papp tanító bácsi estefelé még egyszer elment a hídhoz. Senki sem volt már a környéken. A hattyúk összegyűltek egyrakásra, nyugodtan, szomorúan. Az öreg leült a parti hídlábhoz, tágra nyílt szemekkel bámulta a madarakat. Megbabonázta a szépségük, a két idős hattyú hófehérje, ami szinte káprázott a fiatalok között, kiknek szárnyában vörösesbarna tollak ragyogtak. Mozdulatlanul ültek a vizen, lehajtott fejjel...

Hattyút akkor látott, mikor kiránduláson jártak a Duna deltájában, tanítói mű-ködésének első évében. Akkor együtt voltak. Azt mondták, hogy ez a nászútjuk. Nem lett az. És azóta egyedül maradt.

– A szépségetek nem hozott nekem szerencsét... Évek múltán a Hattyuk tava csodálatos élmény volt. Másnap aztán...

Igen, másnap kitétték a tanúgyból. Pártellenes magatartásért. Nem vitte ki a negyedikeseket krumplit szedni egy zimankós, hideg, esős délelőttön. Egy másik tanító elvitte őket...

– A gyerekeknek mindig az igazat mondtam. Az igazat, amiben hittem. Közöttük boldog voltam, mint most veletek... Nem értették, hogy a gyerekeknek mindig igazuk van. Kinevettek.

Nehezen lélegzett. Aztán tovább suttogetta maga elé:

– Ne légy elégedetlen...

– Mindig elégedetlen voltam. Egész életemben... magammal... másokkal.

Jól érezte magát. Melege lett. Emlékezett... Az első nap az iskolában... A kirándulások... A találkozók... Fogadalmak... Szinte semmi sem valósult meg...

– Egyszer voltam, s úgy is maradtam.

– Nem igaz... Körülöttem mindig ott voltak a gyerekek... Értük éltél... bennük élsz... Meleg, elégedett mosoly terült el az arcán.

Reggel felé egy vidám társaság állt meg a híd mellett. Mulatságról jöttek. Petárdát sütöttek el, kiáltoztak, hógolyóztak. A hattyúk túrték egy darabig, aztán felszálltak. A zajongók észre sem vették a híd lábánál eldőlt testet.

Ekkortól, 1967-től lettek a Tanulmányi Napok igazán érdekessé. Emlékezzünk csak. Először négy-öt hazai előadó kapott a Mikestől meghívót. Pket azzal a feltétellel engedték ki, hogy küldöttséget alkotnak, amelynek élére egy akadémikust – Szabolcsi Miklóst – nevezték ki, melléje pedig, hogy ő se mondjon olyasmit, amit megbánhat, egy pártmunkást, akit Siposnak hívtak és történelmi beosztásban dolgozott az Irodalomtudományi Intézetben. Azért emlékszem a névre, mert, mert így három Sipos volt jelen a teremben, s amikor e nevet telefonhoz szólították a hollandok, egyszerre három ember ütközött egymásba a kijáratnál. A kapcsolatfelvétel a lovagiasság szabályai szerint zajlott le, és a Párthoz, Belüghöz, valamint a végrehajtó szerveikhez befutó jelentések olyan étvágygerjesztők lehettek, hogy felébredt, az éber megfigyelést messze meghaladóan, a megszerzés igénye, de idevágó törekvésükben, szakavatott ravaszkodásuk ellenére, a mosolygva országlóknak végül felkoppott az álla. Megvilágosító lenne a végek megkönyezkedésének dokumentumait összegyűjteni és közreadni, mert a mendemondák torzítanak, de a témához itt inkább az tartozik, milyen ígéretesen jó hírt és nevet biztosított az elitizmus a hollandiai Körnek, hogy a szovjet Központ csupán akkor érezhette volna magát valóban Központnak, ha sikerül kiterjesztenie rá fennhatóságát. Ennek híján beírta piszkálódással, a hazulról meghívott előadók

nyúzásával, s az sem mellékes, hogy ezek az előadók vállalták a nyúzást, csak hogy jöhessenek. Nyugatra utazni Magyarországnak nagy szó volt a kádárista évtizedekben, és aki a Mikes költségen és hivatalos beleegyezéssel jöhetett, az csakugyan „támogatottnak” érezhette magát: eszébe sem jutott hát valamilyen Központ nevében a végeket marginalizálni, legfeljebb olykor a nyugati információk dolgában történt kísérlet a ködösítésre, mint például Berend Iván 1980-as előadásában, amelyben azt akarta eladni, hogy Rákosi voltaképpen Keynes szempontjai szerint, vagyis Jenki módszerekkel „szanálta” a magyar gazdaságot, s ez a magyar gazdaságnak jót tett. Támadt is ebből egy kis csetepaté. De ez csak egy részlet. Lényeg az, hogy a Mikes Tanulmányi Napok által képviselt nyugati, magyar végek által rangosító keretet biztosítottak a vitézkedni óhajítóknak. És nem csak az otthoniaknak. Amikor például a

(Öreg) vitézek, mi lehet

(Folytatás előző lapszámunkból)

Magyar Műhely a magyar zászló megtiprásával akart mindenképp jobb nevet szerezni, a Mikesen lépett a tetek mezejére, s amikor én az öncenzúrát akartam leleplezni, eszembe sem jutott, hogy ne a Mikeshez forduljak ez ügyben.

Mondhatom, a Tanulmányi Napok a hetvenes évektől felvették az utazósebességet. Pszról-őszre legalább ötven-hatvan százalékban ugyanazok a résztvevők üdvözölhették egymást hahotázva, s kérdézősködtek sutyorászva az újakról, hogy ez meg ki, és azok meg kik? Az újak pedig minden bizonnyal a jó hírért, névért jöttek, mert az igencsak tágan és elvontan fogalmazott programokba nem mindig lehetett szilárdan megfogózni. Pedig volt rendszer a tematikus csoportosításokban, amelyek hol a legújabb kori magyar műveltséggel, történelemmel, társadalommal kapcsolatban vetettek fel ténykérdéseket (nyugati szempontok, olykor Nyugaton elsajátított módszerek megvilágításában), hol pedig a nyugati diskurzusok kérdésvetéseiből kiindulva, ezekről tájékoztatva teret nyitottak a jelenségre adott vagy adható magyar válasznak.

Am ezek a többnyire alapos kutatásokra támaszkodó, választékosan felépített, olykor igen eredeti gondolatokat boncoló előadások csupán a komolyságot biztosították egy általánosabb megnyilvánulási módozatnak, amely állt a viták udvarias szóki-mondásából, világosságra és fegyelemre törekvésből, a viszonylagosság elfogadásából, ezen azonban még tovább menően állt egy végső soron politikai jelentősé-

get hordozó légkörből, annak demonstrálásából, hogy ami itt a hollandiai végeken józan hazafisággal zajlik, az kísérleti laboratóriuma egy lehetséges, nyugati Magyarországnak. Mit is lehet ezen érteni? Ezer éve a Nyugat a korszerűség szinonimája a magyarság számára. A XX. században ez törekvést jelentett a torzul gátolt polgári fejlődés kibon-

— Nem tudom, Hégegon, nem tartom valószínűnek, különben is ezek a zsidók olyan különösek, a fene se érti őket, egyik nap ezt hiszik, a másik nap nem.

Poncius Pilátus megtorpant járkálásából, majd elismételte néhányszor a nevet: Jehosua, Jehosua. — Hátha mégis igaz? — kérdezte, de nem várt választ, vagy valamilyen helyeslést a szolgától, hanem intett neki, hogy távozzék. Erős fűszerezett bort töltött magának egy ezüstkupába. Olykor segít távol tartani a gondokat, s az ugató kutyára hasonlító lelkiismeretet is megnyugtálja. Nemsokára azonban ismét Petronius léptei kopogtak a kövezeten, mint megannyi vádló szó.

— Hégegon — szólt Petroniusz —, az imént jött a hír, hogy az a Keriát-beli Júdás, aki elárulta Jehosuat, felakasztotta magát.

Pilátus elejtette a kupát, melynek tartalma szétfolyt a kövezeten. A helytartó felállt, lassú léptekkel, mintha attól félne, hogy a kópadozat beomlik alatta, az ablakhoz ment. Déli tizenkét óra lehetett ekkor.

Hirtelen sötétség borította el az eget s a Nap tűzkoronája eltűnt az égről. A helytartó érezte, hogy rohamosan hűl a levegő, s ez a hideg nem csak kívülről jön, hanem testének belsejéből, lelkének legmélyéről.

— Hégegon! Mi történik? Mi ez a sötétség? — kiáltott rémülten Petroniusz.

— Nem tudom... Hozz valamit, amit magamra terítsek, fázom! — üvöltött vissza Pilátus. Nemsokára lihegve, rémületől átjárva megérkezett a szolgál, kezében egy lepellel, amit sietve átnyújtott Judea helytartójának. Pilátus sietve magára terítette, noha érezte, ezt a belülről jövő hidegséget nem tudja enyhíteni. Kimerülten le- rogyott trónusára és görcsösen belekapaszkodott a karfába.

Nem tudta, hány percet ült így, csupán Petroniusz hangját hallotta, mint egy csapdába szorult patkányét.

— Uram, Hégegon, mi lehet ez, már két órája sötétség van?

Pilátus nem válaszolt, nagyon távolról hallotta Petroniusz hangját, és a fűszeres bor lassan a fejébe szállt, tovább aludt.

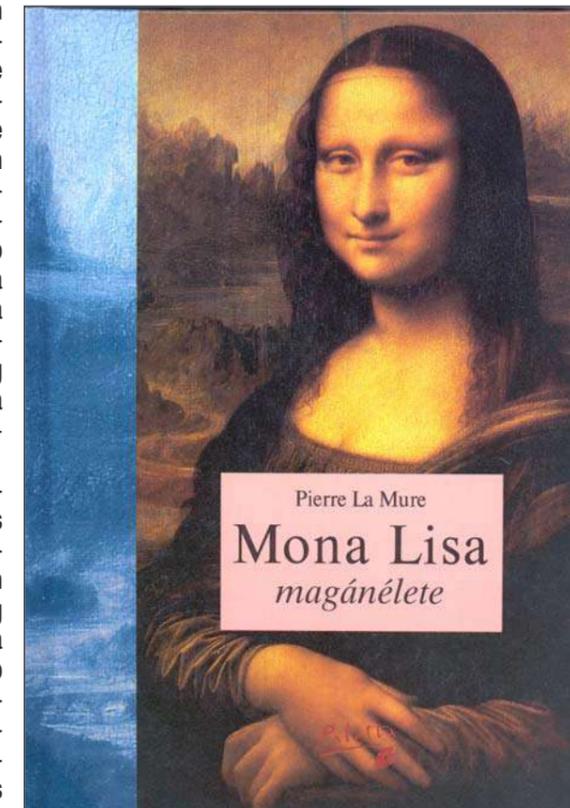
Később egy másik hang szólította, de ez már közelebről hallatszott: Pilátus, Pilátus! A hégegon kinyitotta a szemét, ki meri őt így szólítani. Körülnézett, de a sötétségben senkit sem látott. Felállt. Ismét szólította a hang: Pilátus, jöjj közelebb. Nem mozdult. Úgy tűnt neki, a hang abból az irányból jött, ahol nemrég a zsidó Jehosua állt.

Mosolygós titkok

„1480-ban egy napon fiatal és tehetséges posztókereskedő lépett be Firenze egyik adóhivatalának ajtaján, hogy kitöltse adóbevallási ívét. Ebben Antonio Mario de'Gherardininek, Noldo fiának nevezte magát, aki a Santo Spirito kerületben, a Via Maggion lakik, és egy Lisa nevé, egyéves leánygyermek apja. A leánynak még nem kezdték el gyűjteni a hozományát —senza principio di dote”.

Ez a gyermek lett később a világhírű, titokzatos Mona Lisa. Hogy Leonardo da Vinci annak idején pontosan ki mintázott meg Firenzében, s kiből lett a világ talán legismertebb festményének „főszereplője”, az a mai napig talány. Tanulmányok, regények, könyvtárnyi kutatás az évszázadok folyamán,

ám a biztos válasz a mai napig várat magára. Minden író, költő, tudós, filmrendező, aki a témához nyúlt csupán egy újabb kérdőjellel szaporította a megválaszolatlan kérdések halmazát. Ki volt ez a nő, aki évszázadok óta foglalkoztatja a világot? Miért ment hozzá ez a gazdag patríciuslány tizenöt éves korában egy nála kétszer idősebb, gyermekes, kétszeresen özvegy selyemkereskedőhöz? Huszonnégy éves korában miért ült modell egy olyan arcképhez, amelyet nem a férje rendelt meg, amely soha nem is volt a birtokában – de akkor vajon miért engedte? Hogyan történhetett, hogy Leonardo, aki idegen volt Firenzében, és nemigen vállalt megbízásokat – vagy ha vállalt, nem teljesítette határidőre – megfestette ennek a firenzei úrhölgynek a képét? Miért ábrázolta ékszerek nélkül, leomló hajjal, ahogyan a lányok hordták, nem pedig a tiszteletre méltó család anyák?

Miért dolgozott annyi ideig ezen a festményen? A legtalányosabb kérdés pedig: kinek a számára készült az arckép?

Leonardo halála előtti óráiban bevallotta, hogy kiról készült a festmény, a hallottakat pedig az orvosa följegyezte az utókor számára. Az utókor pedig most azon vitatkozik, hogy az agg mester igazat mondott-e halálós ágyán.

Kérdések, kérdések, amelyekre tulajdonképpen Pierre La Mure roppant érdekesítő könyve, pontosabban dramatizált életrajzi regénye is csak keresi a választ. Saját bevallása szerint, a múlt pont annyira bizonytalan, mint a jövő, hisz az adatok, dokumentumok nem egyeznek egymással, sőt gyakran ellentmondanak.

Ezért érdekes ez a regény.

(Pierre La Mure: Mona Lisa magánélete. Vince kiadó Budapest 2001. Erdélyi Magyar Könyvklub ára 192.000 lej)